

Кыргызстандын финансылык кызмат көрсөтүү рыногунун колдонуучуларынын көпчүлүгү ислам каржылоо принциптери тууралуу так биле беришпейт. Айрымдар ислам каржылоо принциби дегенди — “үстөк пайызсыз насыя берүү” деп түшүнсө, кээ бирлери “диний ишенимдерге байланышкан финансылык мекеме” катары билишет. Ошондуктан, ислам каржылоо принциптери, анын маани-маңызы тууралуу тагыраак билүү үчүн Кыргыз Республикасынын Улуттук Банкынын Көзөмөл методологиясы жана лицензиялоо башкармалыгынын Ислам каржылоо продуктулары бөлүмүнүн инспектору **НАЗАРБАЕВ АЗАМАТ МАМАТИСАКОВИЧ** менен маектешиптик.

ИСЛАМ БАНК ИШИННИН ПРИНЦИПТЕРИ

– Азамат Маматисакович, ислам банк ишинин принциптери деген эмнени түшүндүрөт?

– Ислам каржылоо принциптери тууралуу сөз болгондо, биз созсуз турдо банктык жана финансылык операцияларды жүргүзүүдөгү айрым эреже жана тартиптер тууралуу айтабыз. Ислам банк ишинин принциптери – бул банктык, финансылык операцияларды шарият стандарттарына ылайык жүргүзүү эрежеси десек болот. Шарият стандарттары – бул атайын эл аралык стандарттарды беки-түүчү уюмдар тарабынан операцияларды жүргүзүү эрежелери. Ислам банк ишинин негизги принциптери томонкулор:

- насыя же депозит болобу, пайыздык төлөмгө көпилдик берилбейт;
- келишимде белгисиздиктер (гарар) болбошу керек. Мисалы, товардын баасы, төлөм жана башка шарттары так жана белгилүү болушу керек.
- тамеки, алкоголь, баңгизат, кумар оюндары жана аларга байланыштуу бизнесстерге инвестициялоо уруксат берилбейт.

– Ислам банк ишинин принциптери боюнча иштеген банк салттуу банк ишинен эмнеси менен айырмаланат?

– Банк, аманатчы же кардар болобу алар оңоктош катары каралышат. Киреше жана чыгаша тараптардын ортосунда алдын ала түзүлгөн келишимдин негизинде пропорционалдуу болуп бөлүштүрүлөт. Ошондуктан банк амантчыга же кардар

банкка пайыз толуп берүүгө көпилдик бере албайт. Дагы айта кетүүчү нерсе – бул, ислам банкы болобу же ислам финансылык уюму болобу, алардын кызматы менен жеке гана мусулмандар эмес, бардык эле адамдар колдонсо болот. Башкача айтканда, ислам финансылары “ислам” деген аталышта болгондуктан шарияттын нормаларына туура келиш керек.

– Эң негизги исламдык принциптеги каржылоо инструменттери тууралуу айта кетсеңиз?

– **Мударба** келишими боюнча бир тарап (инвестор) капитал (акча каражаттарды) сунуштайт, ал эми экинчи тарап (ишкер) бул капиталды кабыл алуу менен пайда алуу максатында аны тескейт. Тараптар түшкөн пайданы өз ара бөлүштүрүү

тартибин алдын ала келишимде аныктоого тийиш.

Мурабаха келишим шарттары боюнча банк кардардын билдирмеси менен кандайдыр бир товарды үчүнчү тараптан сатып алат жана ошол эле товарды кардарга сатат. Төлөмү болсо бир нече моонотко болунот. Сатуу баасы товардын башкы сатып алуу баасынан жана келишимде эки тарап (банк жана кардар) макулдашылган үстөк баадан турат.

Иджара – бул кардардын билдирмеси боюнча жабдуулардын же башка мүлктү банк тарабынан сатып алуу жана анын кардарына макулдашылган моонотко ижарага берүү жөнүндө келишим.

Иджара мунтахийя бит-тамлик – бул келишимге ылайык, кардар банктан ижарага алган мүлктү (активди) кели-

шимдин мооноту бүткөнгө чейин же болбосо келишимдин колдонуу мооноту ичинде болуп толоо аркылуу сатып алууга милдеттенет.

Салам – келишимди түзүү учурунда товардын наркын толук толоо шартында, кийин жеткирип берүүнүн негизинде товарларды сатып алуу боюнча милдеттеме.

– Ислам банк ишинин этикалык нормаларына дагы кыскача токтоло кетсеңиз.

– Ислам банк ишинин негизги аспектилери биринчиден биринчиден сиз айткан этикалык нормаларда жатат. Жогоруда айткандай, ислам банкы кумар оюн, ичимдик жана тамеки бизнестери боюнча же алар менен байланыштуу ишканага инвестиция кыла албайт. Ошондой эле исламдык

каржылоонун үлгүсүндө ислам банкынын же башка бир ислам финансылык мекемесинин жалгыз максаты – киреше табуу болбошу керек. Киреше табуу максатынан тышкары ислам банкы же ислам финансылык уюму болобу алар коомдун бакубат турмушу, калктын толугу менен камсыздалышы сыяктуу максаттарды коздошү тийиш. Бирок ошол эле учурда ислам банкын пайда табуу максатын коздобогон – кайрымдуулук уюм катары кабыл алууга да болбойт.

– Ислам банк ишинин принциптери олобүздө кандай өнүгүп жатат?

– Ислам банк ишинин принциптери Кыргыз Республикасында 2006-жылы пилоттук долбоор катары бир банктын негизинде башталган. Ошондой эле пилоттук банктан тышкары башка финансылык кредиттик мекемелерге мүмкүнчүлүк түзүп берүү үчүн 2009-жана 2013-жылдары банк ишине жана микрофинансылык уюмдарга тийиштүү мыйзамдарга өзгөртүүлөр киргизилген. Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасында ислам банк иши жана каржылоо принциптери менен бир банк жана 3 микрокредиттик компаниялар иш алып барып жатышат.

– Өлкөбүздө ислам банк ишинин принциптеринин өнүгүү келечеги кандай?

– Калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу максатында Улуттук Банк тарабынан www.finsabat.kg деген сайт ачылып, анда жалпы банк иши жөнүндө жана ислам банк иши боюнча маалыматтар жарыяланып жатат. Кыргыз Республикасында ислам банк ишинин принциптери эл аралык принциптерине жана шарият стандарттарына ылайык келиш үчүн Улуттук Банк ислам финансылык кызматынын туруктуулугун жана бекемдигин камсыздай турган, стандарттарды аныктоочу The Islamic Financial Services Board уюмуна кирүү чечимин кабыл алган.

Ибрагим Жусуев

